

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI
Suç ve Ceza

© 2002 İletişim Yayıncılık A.Ş., Dünya Klasikleri / 1. BASIM
2002-2013, İstanbul (23 baskı)

Преступление и Наказание

© Önsöz: Murat Belge, “Türkiye Aydınları ve Roman Kahramanları”.
© Sonsöz: Philip Rahv, “Dostoevsky in Crime and Punishment”,
Dostoevsky: A Collection of Critical Essays, der. René Wallek,
Prentice-Hall, 1962.

İletişim Yayınları 772 • İletişim Klasikleri 12

ISBN-13: 978-975-05-1614-6

© 2014 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1-7. Baskı 2014-2021, İstanbul

8. Baskı 2023, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Edvard Munch, “Katil”, 1910

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Beyza Altay, Melis Oflas

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI

Suç ve Ceza

Преступление и Наказание

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

MURAT BELGE'NİN ÖNSÖZÜ VE
PHILIP RAHV'İN SONSÖZÜYLE

FYODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI doktor bir babanın oğlu olarak, 11 Kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve alkolik bir baba ile hasta bir anne arasında geçirdi. Küçük yaşta itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve Puşkin, Goethe, Cervantes gibi yazarlarla tanıştı. 1837'de annesini kaybetti ve ertesi yıl St. Petersburg'daki Askeri Mühendislik Okulu'na gönderildi. Babasının ani ve şüpheli ölüm haberini burada aldı. Bu kayıp üzerine bunalıma giren Dostoyevski, 1839 yılında ilk sara nöbetini geçirdi. 1844'te edebiyatla daha yakından ilgilenebilmek için askerlik mesleğinden istifa etti. 1846'da ilk romanı *İnsancıklar* yayımlandı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ne var ki ardından gelen çalışmaları *Öteki* (1846), *Ev Sahibesi* (1847), *Bayaz Geceler* (1848) aynı başarıyı sağlayamadı ve ilk romanında kendisine destek veren ünlü eleştirmen Belinski'nin alaylarına hedef oldu. Aşırı duyarlı ve sinirli bir kişiliğe sahip olan Dostoyevski bunun üzerine ruhsal çöküntü yaşayarak hastalandı. 1849'da Çar I. Nikola'nın baskıcı yönetimine karşı faaliyetlerinden dolayı tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı. İnfazın uygulanmasına dakikalar kala, cezası Sibiry'a dört yıl kürek mahkûmiyetine çevrildi. Hapiste okumasına izin verilen tek eser *İncil*'di. Bu süre boyunca etrafını kuşatan, horlanan ve ezilen kesimi yakından tanıma fırsatı buldu. 1854'te serbest bırakıldıktan sonra Semiapalatinsk'te zorunlu kışla hizmetine gönderildi ve subaylığa kadar yükseldi. 1857'de yoksul ve dul Marya Dimitriyevna İsayeva ile kendisine mutluluk getirmeyen bir evlilik yaptı. Edebiyata dönüşü *Amcanın Rüyası* (1859) isimli, mizah öğeleri barındıran Gogolvari öyküyle oldu. Aynı yıl yayımladığı kısa romanı *Stepançikovo Köyü ve Sakinleri* (1859) de istediği ilgiyi göremedi. 1860'ta tefrika edilen ve toplum dışına itilmiş kişilerin anlatıldığı *Ölü Bir Evden Hatıralar* ile kendini edebiyat çevrelerine tekrar kabul ettirdi. Tolstoy ve Turgenev'in övdüğü eser Sibiry'daki mahkûmiyetinden derin izler taşıyordu. 1861'de ağabeyiyle birlikte *Vremya* (Zaman) adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergide Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazıları yayımlandı. Ardından, eleştirmenlerin sert tepkilerine sebep olan fakat okur tarafından beğeniyile karşılanan *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* yayımlandı. Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlığı bozulan Dostoyevski, doktorunun tavsiyesi üzerine 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatine çıktı. Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa gezinin ardından, 1863'te Batı kültürünü eleştirdiği *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları'nı* kaleme aldı. Aynı yıl yayımlanan bir yazı sebebiyle dergisi kapatılınca yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılardan kurtulma umuduyla Almanya, Wiesbaden'e kumar oynamaya ve bir süredir ilişki yaşadığı Polina Suslova ile buluşmaya gitti. Birkaç yıl sonra yayımladığı *Kumarbaz* bu dönemde yaşadığı büyük yıkımları anlatır. 1864'te Rusya'ya döndükten sonra ağabeyiyle *Epoşa* (Çağ) adında yeni bir dergi çıkardı ve *Yeraltından Notlar*'ı burada tefrika etmeye başladı. Aynı yıl karısını ve ağabeyini kaybetti. Bunu izleyen on yıl boyunca, Dostoyevski art arda *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Cinler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi yapıtlarını kaleme aldı. Sürekli borç baskısı altında yaşayan ve alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha hızlı çalışmak için işe aldığı yirmi yarındaki sekreteri Anna Grigoriyevna Snitkina'yla, karısının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı ve deliliğin eşğine kadar sürüklendi. Bu dönemde yoksulluk, sara nöbetleri ve kumar tutkusuyula boğuştu. 1874'te solunum yetmezliği tedavisi için bir süreliğine Almanya'ya gitti. 1880'de Puşkin anıtının açılışında konuşma yapmak üzere Moskova'ya davet edildi; konuşması hem halk üzerinde hem de edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandırdı. Yazarlık hayatı boyunca işlediği önemli temaları bir araya getirdiği *Karamazov Kardeşler*'i ölümüne üç ay kala tamamladı. Dostoyevski 9 Şubat 1881'de St. Petersburg'da hayatını kaybetti. Kalabalık bir halk kitleisinin katıldığı cenaze töreninin ardından, Tihvin Mezarlığı'na defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER	7
KRONOLOJİ	13
ÖNSÖZ	
TÜRKİYE AYDINLARI VE ROMAN KAHRAMANLARI / MURAT BELGE	25
PETERSBURG HARİTASI	32

Suç ve Ceza

SONSÖZ	
SUÇ VE CEZA'DA DOSTOYEVSKİ / PHILIP RAHV	635

Слово

Рассуждение о важности, как и об обязанностях писателя в наше время. Кому принадлежит право сказать истину? Кто должен быть голосом народа? Эти вопросы волнуют каждого, кто чувствует себя гражданином.

Трудно быть писателем в наше время. Нужно иметь не только талант, но и смелость, и силу. Нужно уметь бороться с цензурой, с властью, с предрассудками. Нужно уметь говорить правду, даже если это грозит тебе неприятностями.

Но именно в это время, когда все кажется безнадежным, когда все кажется мертвым, нужно быть писателем. Нужно пробуждать народ, нужно показывать ему его права и его обязанности. Нужно быть голосом совести.

Итак, писатель должен быть смелым, должен быть честным, должен быть правдивым. Он должен быть совестью своего народа.

Смешанная
 Книга в 2-х
 частях с предисловием (по ст. г. об. в.)
 Муссиера и др. (слова в. в. в. в.)
 Муссиера (подпись)
 Об 8 экземплярах к Муссиеру, Виленскому, Сибирскому, Миссиору (оба имени выделены)

Программа раскола у разрывания
 законной воле, что разрушения о
 свободной воле, а по отношению
 к разрыванию.
 Другой подход к разрыванию и отмену
 разрывания.
 Разрывание разрывания.
 Разрывание разрывания.

РУССКИЙ ВЪСТНИКЪ

ИЗДАВШЕЙМЯ М. КАТКОВЫМЪ.

ТОМЪ ШЕСТЬДЕСЯТЬ ПЕРВЫЙ

1866
 ЯНВАРЬ.

СОДЕРЖАНИЕ:

- I. ВАРНАВСКОЕ СЕРДЦОВО ГЛАГОЛЮ М. А. МОНОВ.
- II. СТИХОТВОРЕНІЕ А. А. ФОНА.
- III. ПРЕДУПРЕЖДЕНІЕ И НАКАЗАНИЕ РОЖАН. Часть первая О. М. Доссоленскаго.
- IV. КАКЪ Я ЗНАЮ М. Я. МАШИЩАГО И. В. ШЕЛЕЖИНСКОГО.
- V. СОВРЕМЕННЫЯ ДВИЖЕНІЯ ВЪ РАССКАХЪ И. В. СЛУБОТОВА.
- VI. ИЗЪ ЗАПИСОКЪ СВЪТЧА НИКОЛАЕВИЧА ГАННИКИ (Отъ 1775 до 1800 годовъ.)
- VII. ОЧЕРКИ НИЖЕГОРОДСКОЙ ЗЪМАРНИ И. В. ШЕЛЕЖИНСКОГО.
- VIII. ОДНОЕ ИЗЪ ШТОМЦЕВЪ СЪВРАНСКАГО С. К. СЪВРАНСКОГО.
- IX. АРМАДЪНЪ РОЖАНЪ ВЪЛАСЪ КОЛЫСЪ: Книга четвертая: ГЛАГОЛЮ ХІІІ Переводъ съ англійскаго.
- X. ДЪЛЪТВО И ЮНОСТЬ АЛЕКСАНДРА Г. В. ШЕЛЕЖИНСКОГО.
- XI. ЗАПИСКА ВОЦЦО ДИ БОРТО О ПОЛЬСКОМЪ ВОПРОСЪ И.
- XII. БИБЛИОГРАФИЧЕСКІЯ ЗАМЪТКИ. (Изъ рукописей черныя архива канцелярии Императорскаго Министерства Петра Павловича, выданные для изучения студента доктору русской словесности С. Петербургу 1865) И. С. ТУШКОВИЧА.
- XIII. КОРРЕСПОНДЕНЦІИ И ЗАМЪТКИ. — Изъ Париза. 1-го февраля Адела.

- Dostoyevski'nin Suç ve Ceza için hazırladığı taslak (üstte) ve romanın el yazmasından bir sayfa (ortada).

- Suç ve Ceza'nın yayımlandığı 1866 tarihli Russkiy Vestnik (Rus Habercisi) dergisinin kapağı (altta).

Воспоминания
 Шестовского и др.
 Вера моя была
 бедна, но она была
 хороша. Картина
 была в Москве,
 Москва, Коломна,
 Калужская,
 Смоленская,
 Тверская.

Иванъ
 Давидовичъ...

Разговоры с ним...
 Разговоры с ним...
 Разговоры с ним...
 Разговоры с ним...
 Разговоры с ним...

Сидоренко, Борисович, Владимир, профессор.
 Шестовский, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.

Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.

Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.

Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.
 Иван, Иван, Иван, Иван.

The top section of the page contains handwritten notes in Russian. On the left, there are notes about 'Воспоминания' (Memories) and names like 'Шестовский'. On the right, there is a section titled 'Иванъ Давидовичъ...' followed by several paragraphs of text, some of which are repeated. Below the text are several hand-drawn sketches: a large profile of a man's face, a smaller profile of a woman's face, and a small sketch of a face.

Birinci Bölüm

I

Temmuzun başlarında, çok sıcak bir yaz günü akşamüzeri bir genç, dar S..... Sokağı'nda kirada oturduğu hücreyi andıran odasından çıktı. Sokakta kararsız, ağır adımlarla K..... Köprüsü'ne doğru yürümeye başladı.

Merdivenlerde ev sahibesiyle karşılaşma tehlikesini başarıyla atlatmıştı. Küçük odası, beş katlı bir apartmanın çatı arasındaydı. Daireden çok bir dolabı andırıyordu. Bu küçük odayı yemekli, hizmetçili olarak kiraladığı ev sahibesi hemen alt katta ayrı bir dairede oturuyordu. Delikanlı her sokağa çıkışında, ev sahibesinin merdivene bakan mutfağının hemen her zaman ardına dek açık kapısının önünden geçmek zorundaydı. Bu kapının önünden her geçişinde ona utanç veren, yüzünü buruşturmasına neden olan hastalıklı bir duygu, bir korkaklık duygusu doldururdu içini. Çok borcu vardı ev sahibesine. Bu yüzden onunla karşılaşmak istemiyordu.

Aslında hiç de ürkek yaradılışlı, kişiliksiz bir genç değildi. Dahası güçlü bir kişiliği vardı. Ancak, bir zamandır evhama benzer bir sinirlilik, gerginlik vardı üzerinde. Öylesine içine kapanmıştı, insanlardan öylesine uzaklaşmıştı ki, yalnızca ev sahibesiyle değil, hiç kimseyle karşılaşmak istemiyordu. Parasızlık iyice bükmüştü

belini. Ne var ki, son günlerde bu sıkıntılı durumunu bile umursadığı yoktu. Günlük işlerini bütünüyle bırakmıştı. Hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Aslında ev sahibesinden korktuğu falan yoktu. Onun ne düşüneceği, ne yapacağı umurunda bile değildi. Ama merdivende durup günlük işler üzerine onu hiç mi hiç ilgilendirmeyen saçma sapan bir sürü laf dinlemek, kirayı ödemediği konusunda sitemler, tehditler, yakınmalar... kadının karşısında ezilip büzülmeler, özür dilemeler, yalan söylemeler... hayır, iyisi mi görünmeden kedi gibi sıvıştırdı merdivenden, kaybolurdu.

Ne var ki, ev sahibesiyle karşılaşmaktan bu kez korkması sokağa çıktığında onu bile şaşırtmıştı.

Tuhaf tuhaf gülümseyerek, “Böylesine büyük bir işe kalkışmışken ufacak şeylerden korkuyorum!” diye geçirdi içinden. “Himm... Evet... Her şey insanın elinde, ama sırf bu korkaklığı yüzünden kaçırıyor fırsatları... gerçek bu işte... İnsanlar en çok neden korkarlar acaba? En çok korktukları ilk adımı atmak, ilk sözü söylemek... Bununla birlikte ben çok gevezelik ediyorum. Gevezelik ettiğim için de bir şey yapabildiğim yok. Yanılmıyorsam olay şu: Bir şey yapmadığım için gevezelik ediyorum. Gevezelik etmeyi de, günlerce köşemde yattığım, olur olmaz şeyler düşündüğüm şu son bir ayda öğrendim... Peki nereye gidiyorum şimdi? *Bunu* yapabilecek yetenek var mı bende? Gerçekten ciddi mi *bu*? Hiç de ciddi değil. Fantezi olsun diye kendimi avutuyorum. Bir çeşit oyuncak! Evet, belki de bir oyuncak bu!”

Korkunç bir sıcak vardı dışarıda. Üstüne üstlük boğucu bir hava, kalabalık, her yanda kireç, yapı iskeleleri, tuğlalar, toz duman... yazlığa gitme olanağı olmayan her Petersburglunun çok iyi bildiği Petersburg’un o pis yaz kokusu... Bütün bunlar genç adamın zaten bozuk olan sınırlarını daha da bozmuştu. Kentin bu bölümünde özellikle çok olan meyhanelerden dışarı taşan o dayanılmaz berbat koku ile, iş günü olmasına karşın adım başı görülen sarhoşlar iğrenç, insana hüznü veren bu tabloyu tamamlıyorlardı. Delikanlının soylu yüz çizgilerinde derin bir tiksinti bir an belirip kaybolmuştu. Sırası gelmişken söyleyeyim, genç adam pek güzel koyu renk gözleriyle yakışıklı bir delikanlıydı. Esmerdi. Ortadan uzun boylu, ince, düzgün yapılıydı. Sokakta yürürken derin dü-

şünelere dalıp gitmişti sanki. Daha doğrusu, kendini unutmuş gibiydi. Çevresinde olup bitenin farkında olmadan, dahası, farkında olmak da istemiyormuş gibi yürüyordu. Yalnızca arada bir kendi kendine konuşma alışkanlığıyla (böyle bir alışkanlığının olduğunu artık kendi de biliyordu) bir şeyler mırıldanıyordu. Düşüncelerinin zaman zaman karıştığı, bünyesinin çok zayıf düştüğünün kendi de farkındaydı artık. İki gündür bir şey yememişti çünkü.

Üstü başı berbattı, öyle ki, buna alışık biri bile üzerinde böylesine eski püskülerle gündüz sokağa çıkmaya sıklırdı. Gelgelelim burası kimsenin kimseyi giysisiyle şaşırtamayacağı bir mahalleydi. Sennaya Meydanı'nın yakınlığı, bilinen o evlerin bolluğu, özellikle de Petersburg'un orta yerindeki bu sokakları, ara sokakları doldurmuş fabrika işçileri, tamirciler kalabalığı genel görünümü kimi zaman öylesine garip tiplerle renklendirirlerdi ki, başka bir tiplerle karşılaşmak bile tuhafına gitmezdi insanın. Ama genç adamın ruhunda öylesine öfke dolu bir küçümseme birikmişti ki, (kimi zaman gencecik) o kibarlığına karşın, o anda en az utanç duyduğu şey üzerindeki eski püskülerdi. Bazı tanıdıklarıyla ya da (karşılaşmayı genelde sevmediği) eski arkadaşlarıyla karşılaşırsa durum değişirdi kuşkusuz... Ama gene de, iri bir yük beygiri koşulu üstü açık büyük bir yük arabasına atıp bu saatte niçin, nereye götürdükleri bilinmeyen bir sarhoş yanından geçerken kolunu uzatıp onu göstererek avazı çıktığıncaya, "Hey, sen, Alman şapkalı!" diye bağırdığında genç adam birden durmuş, titreyen eliyle şapkasını yakalamıştı. Zimmerman,¹ yapısı yüksek, silindir bir şapkeydi başındaki. Ama eski püskü, kir pas içinde, delik deşik, lekeli, kenarları olmayan, son derece çirkin bir biçimde yana kaykılmış bir Zimmerman şapkası... Ne var ki, utanma duygusu değil de, bambaşka bir duygu, korkuyu andıran bir duygu kaplamıştı delikanlının bedenini. Şaşkın,

"Biliyordum!" diye mırıldandı. "Biliyordum! Bu hepsinden berbat! İşte böyle aptalca bir şey, iğrenç, küçücük bir ayrıntı her şeyi berbat edebilir! Evet, çok göze batan bir şapka bu... Gülünç, o yüzden dikkati çekiyor... Üzerimdeki paçavralara bu garip şey de-

1 Zimmerman Nevski Caddesi'nde, o yıllar Petersburg'un en ünlü şapkacısıydı (Kitabın 1970 Moskova baskısına ait dipnot).

ğil, bir kasket, yamyassı bir kasket daha uygun düşerdi. Böyle şapka giyen yok buralarda... Bir versta öteden fark edilir, akılda kalır... İşin kötüsü, sonra anımsarlar... Al sana delil... Bu işlerde elden geldiğince dikkati çekmeyeceksin... Küçük ayrıntılar, küçücük ayrıntılar çok önemli!.. Her zaman her işi bozan bu ayrıntılardır...”

Gideceği yer uzak değildi. Evinin kapısından oraya kaç adım yolu olduğunu bile biliyordu. Tam yedi yüz otuz adım. Derin hayallere daldığı bir gün saymıştı adımlarını. O zamanlar kendi de inanmıyordu bu hayallerine, yalnızca onların çirkin, ama çılgın çekiciliğiyle kendini heyecanlandırmaya çalışıyordu. Şimdi ise, aradan bir ay geçtikten sonra olaya başka gözle bakmaya başlamıştı. Dahası, kişisel güçsüzlüğü, kararsızlığı yüzünden kendine kızmasına karşın, “çirkin” hayalini farkına varmadan, inanmasa bile, kendisinin bir girişimi gibi görmeye bile alışmıştı. Şimdi de girişiminin *denemesini* yapmaya gidiyordu. Heyecanı attığı her adımla giderek artıyordu.

Yüreği duracakmış gibi çarparak, heyecandan titreyerek, bir yanı kanala, öteki yanı ..... Sokağı'na bakan çok büyük bir yapıya yaklaştı. Küçük daireler vardı bu yapıda. Bu dairelerde çeşitli esnaf, terziler, tamirciler, aşçılar, çeşit çeşit Almanlar, yalnız yaşayan kızlar, küçük memurlar, vb. oturuyordu. Evin iki kapısından, avlusundan girip çıkan belli değildi. Üç ya da dört kapıcı vardı burada. Şimdi kapıcılardan biriyle karşılaşmamasına çok sevinmişti delikanlı. Kimseye görünmeden içeri süzülüp sağdaki merdivene saptı. “Servis” merdivenydi bu. Karanlık, dardı. Aslında buranın böyle olduğunu biliyordu. Buraları daha önce incelemiş, öğrenmişti. Hoşuna da gidiyordu bunun böyle olması. Böylesine bir karanlıkta meraklı bir göz bile tehlikeli olmazdı. Dördüncü kata çıkarken elinde olmadan düşünüyordu: “Şimdi böyle korkuyorsam, olur da, gerçekten asıl işi gerçekleştirme aşamasına geldiğimde o zaman ne olacak?..” Burada bir daireden eşya taşıyan asker emeklisi hamallar yolunu kestiler. Bu dairede memur bir Alman'ın ailesiyle birlikte oturduğunu biliyordu. “Demek Alman boşaltıyor daireyi. Öyleyse bu merdivenden çıkışta, geçici de olsa bu katta, bu sahanlıkta yalnızca kocakarının dairesinde oturan olacak. Bu iyi... Ne olur ne olmaz...” Yaşlı kadının kapısını çaldı. Çingirak piriç-

ten değil de tenekedenmiş gibi tıngırdadı. Bu tür evlerin küçük dairelerinde hep böyle tıngırdar çingiraklar. Bu sesi unutmuştu. Bu değişik ses şimdi bir şeyi anımsatmıştı ona sanki, bir şeyleri gözlerinin önüne getirmişti... Ürperdi. Bu kez sinirleri iyice gerilmişti. Bir süre sonra kapı, çengelinde aralandı. Ev sahibesi aralıktan belirgin bir kuşkuyla süzmeye başladı geleni. Karanlıkta yaşlı kadının yalnızca parlayan küçük gözleri görünüyordu. Merdiven sahanlığının kalabalık olduğunu görünce yaşlı kadın cesaretlendi. Kapıyı açtı. Delikanlı içeri süzüldü, karanlık hole girdi. Mutfakla holü ayıran bir paravana vardı burada. Yaşlı kadın delikanlının karşısında dikilmiş, bir şey söylemeden, soru dolu bakışını yüzünden ayırmadan ona bakıyordu. Altmış yaşlarında, kara kuru, ufak tefek bir kocakarıydı. Bakışı keskin, sertti. Küçük, sivri bir burunu vardı. Başu açıktı. Hafiften ak düşmüş kumral saçları vıcık vıcık yağlıydı. Tavuk bacağına andıran ince uzun boynuna pamuklu bir bez parçası sarmıştı. Omuzlarından, havanın çok sıcak olmasına karşın, rengi atmış, eski bir kürk pelerin sarkıyordu. Durmadan öksürüyor, inliyordu yaşlı kadın. Delikanlının bakışında değişik bir şey sezinlemiş olacak, gözlerinde birden gene önceki o güvensizlik belirmişti. Delikanlı, daha sevimli görünmesi gerektiğini anımsayıp hafifçe öne eğildi, aceleci bir tavırla,

“Raskolnikov,” diye mırıldandı. “Öğrenci... Bir ay önce uğramıştım size.”

Yaşlı kadın aynı soru dolu bakışını delikanlının yüzünden ayırmadan,

“Anımsadım anam babam,” dedi. “Çok iyi anımsadım. Evet, gelmiştiniz.”

Yaşlı kadının güvensizliği karşısında biraz bozulmuştu Raskolnikov. Şaşırmıştı.

“Gene efendim...” diye sürdürdü konuşmasını. “Küçük bir iş için...”

Tatsız bir duyguyla, “Belki her zaman böyledir bu kadın, o gün ben fark etmemiş olabilirim,” diye geçirdi içinden. Yaşlı kadın, bir şey düşünüyormuş gibi bir süre sustu, sonra yana çekildi, odanın kapısını gösterdi konuşmasına. Ona önden yol verirken,

“Buyrun canım,” dedi.

Delikanlının girdiği küçük odanın duvarları sarı duvar kağıdıyla kaplıydı. Pencerelerinde sardunyalar, tül perdeler vardı. Batmak üzere olan güneşin parlak ışınları dolmuştu odaya. “Sanırım o gün de güneş böyle aydınlatacak odanın içini!..” Bu düşünce birden sanki kendiliğinden belirmişti Raskolnikov’un içinde. Ortamı elden geldiğince öğrenmek, sonra anımsamak için çabucak bir göz gezdirdi odanın içinde. Ancak odanın görünüşünde özel bir şey yoktu. Çok eski, sarı ağaçtan mobilyanın tümü, arkalığı eğik, tahta kocaman bir kanepenin önünde oval bir masadan, iki pencere arasında aynalı bir tuvalet masasından, ayrıca duvar diplerinde birkaç sandalye ile, duvarlarda, ellerinde kuşlarla Alman kızlarını gösteren ucuz cinsinden sarı çerçeveli birkaç tablodan oluşmuştu. Köşede küçük bir tasvirin önünde bir kandil yanıyordu. Her şey tertemizdi: Eşyalar da, yerler de parlatılıya temizlenmişti. Pırl pırl parlıyordu. “Lizaveta’nın işi,” diye geçirdi içinden genç adam. Evin içinde bir toz bulmanın olanağı yoktu. “Huysuz, yaşlı dul kadınlarda görülen bir temizliktir bu...” diye düşündü Raskolnikov. Bitişik odanın kapısını örten basma örtüye merakla bir göz attı. Yaşlı kadının yatağı ile konsolu oradaydı. Raskolnikov hiç girmemişti o odaya. Bu iki odadan oluşmuştu daire.

Yaşlı kadın, Raskolnikov’un arkasından odaya girdikten sonra, onun doğrudan yüzüne bakabilmek için tam karşısına dikilip sert bir sesle,

“Ne istemiştiniz?” diye sordu.

“Rehin için getirmişt看... şunu!”

Cebinden eski, yassı, gümüş bir saat çıkardı Raskolnikov. Saatin arka kapağında kabartma bir yerküresi vardı. Kösteği çelikti.

“Peki ama bundan önce getirdiğiniz rehinin süresi doldu. Bir ayı üç gün geçti.”

“Size bir aylık faizini vereceğim... Biraz sabredin.”

“Orasımı ben bilirim beyefendi... Sabır mı edeceğim, yoksa rehin bıraktığımız şeyi hemen satışa mı çıkaracağım, orasımı ben bilirim.”

“Saatiniz için ne kadar vereceksiniz Alyona İvanovna?”

“Hep beş para etmez şeyler getiriyorsun canım. Bir değeri yok

bunun. Geçen sefer yüzük için iki kâğıt vermiştim sana, oysa yeni-sini kuyumcudan bir buçuk rubleye alırsın...”

“Dört ruble verin bari... Geri alacağım onu sizden. Babamdan kaldı bana... Yakında elime para geçecek.”

“Bir buçuk ruble, faizi de peşin... Canınız isterse...”

“Bir buçuk ruble mi!” diye haykırdı delikanlı.

“Canınız isterse...”

Yaşlı kadın saati Raskolnikov’a geri uzattı. Delikanlı çok öfke-lenmişti. Öyle ki, az kaldı çekip gidecekti. Ama gidecek başka bir yerinin olmadığını, ayrıca buraya başka bir amaçla geldiğini anım-sayınca hemen topladı kendini. Kaba bir tavırla,

“Verin!” dedi.

Yaşlı kadın anahtarlarını çıkarmak için elini cebine soktu. Per-denin arkasındaki odaya geçti. Odanın ortasında bir başına kalın-ca yan odaya kulak kabartmaya, olanları hayalinde canlandırmaya başladı delikanlı. Yaşlı kadının anahtarla konsolu açtığı duyuluyor-du. “Üst çekmece olsa gerek,” diye geçirdi içinden. “Demek anahtarları sağ cebinde bulunduruyor... Hepsi bir yerde, çelik bir halka-da... Anahtarların biri ötekilerden büyük, üç kat büyük, dişli bir ağ-zı var. Konsolun anahtarı o olamaz... Öyleyse bir kutu ya da sandık daha var... Bu önemli işte! Sandıkların anahtarı böyle olur... Ama ne çirkin şeyler bütün bunlar...” Bu arada kocakarı geri gelmişti.

“Alın bayım, ayda bir rubleye on kapık üzerinden, bir buçuk ruble için bir aylık peşin faiz on beş kapık eder. Ayrıca önceki iki rubleniz için de aynı hesapla, bir aylık peşin faiziniz yirmi kapık... Toplam otuz beş kapık olur. Bu durumda saatinize bir ruble on beş kapık alacaksınız. Buyrun.”

“Ne! Şimdi de bir ruble on beş kapık mi?”

“Evet bayım.”

Delikanlı itiraz etmedi. Parayı aldı. Bir süre yaşlı kadının yüzüne baktı. Bir şey söylemek ya da bir şey yapmak istiyor da, ne diyeceğini, ne yapacağını bilemiyormuş gibi bekliyordu...

“Alyona İvanovna, birkaç güne kadar belki bir şey daha getireceğim size... gümüş bir şey... hoş bir sigara tabakası... Bir arkadaşımda şimdi...”

Ne söyleyeceğini şaşırıldı Raskolnikov, sustu.

“Bunu o zaman konuşuruz efendim.”

“Hoşçakalın Alyona İvanovna...” dedi Raskolnikov.

Hole geçerken elinden geldiğince senli benli bir tavırla ekledi:

“Evde yalnız mısınız, Alyona İvanovna? Kız kardeşiniz yok mu?”

“Size ne benim kız kardeşimden?”

“Hiiç... Öylesine sordum işte... Sanırım şimdi siz... Hadi hoşçakalın Alyona İvanovna!”

İyice bozulmuştu Raskolnikov. Çıktı. Giderek daha çok bozuluyordu sınırları. Merdivenden inerken ansızın bir şeye şaşırmış gibi birkaç kez durmuştu bile. Sokağa çıktığında artık yüksek sesle söyleniyordu kendi kendine:

“Ah Tanrım! Ne iğrenç şeyler bütün bunlar! Olacak şey mi?.. Yoksa ben... (kararlı bir sesle ekledi) Hayır, saçma bu, saçmalık! Böylesine korkunç bir şeyi nasıl düşünürüm? Ne pis şeylere yat-kınmış benim şu yüreğim! Önemli olan da pislği, rezillği, iğrençliği, iğrençliği bu işin!.. Ben de bir aydır...”

Heyecanını sözcüklerle de, ses tonuyla da anlatamıyordu. Daha yaşlı kadının evine giderken yolda yüreğini sıkıştırmaya, ezme-ye başlayan sınırsız tiksinti duygusu şimdi öylesine büyümüş, öylesine belirginleşmişti ki, bu can sıkıntısından nasıl kurtulabileceğini bilemiyordu. Yanından gelip geçenleri görmeden, insanlara çarparak sarhoş gibi yalpalayarak yürüyordu yaya kaldırımında. Ancak bir sokak ötede biraz gelebildi kendine. Çevresine bakınca, yaya kaldırımından merdivenle inilen bodrum kat bir meyhanenin önünde olduğunu fark etti. O sırada meyhanenin kapısından iki sarhoş birbirine yaslanarak, küfürler savurarak çıkmış, merdivenin basamaklarını tırmanıyorlardı. Hiç düşünmeden merdivenden indi Raskolnikov. Daha önce meyhaneye adımını atmamıştı. Ama şimdi başı dönüyordu. Üstüne üstlük çok susamıştı. Soğuk bir bira içmek istiyordu. Dahası, ansızın kendini bitkin hissetmesini de açlığına veriyordu. Meyhanenin karanlık, pis bir köşesinde yapış yapış bir masaya çöktü. Bir bira söyledi. İlk bardağı bir dikişte içti. Bir anda rahatlamıştı sanki. Toparlamıştı kendini. “Boş şeyler bunlar!” diye mırıldandı. “Telaşlanacak, endişe edecek bir şey yok ortada!.. Sıradan bir fiziksel rahatsızlığı işte, geçti... Bir bardak birayla bir dilim peksimet yetti de arttı düzelmeme. Bir anda yerine geli-

verdi aklım. Düşüncelerim duruldu, karar verme yeteneğimi yeniden kazandım!.. Kahretsin!.. Ne boş şeyleri önemsemişim!..” Durumunu böylesine küçümsemesine karşın, rahatlamış, ağır bir yükten kurtulmuş hissediyordu kendini. Dostça bakıyordu çevresindeki insanlara şimdi. Ama o anda bile bu aşırı iyimserliğinin sağlıklı bir ruhsal durum olmadığı kuşkusu vardı içinde.

Bu arada meyhanede az müşteri kalmıştı. Merdivende karşılaştığı iki sarhoşun arkasından, aralarında bir de kadın olan beş kişilik bir grup armonikalarıyla çıkmıştı. Onlar da gidince ortalık sakinleşmişti. Artık kalabalık değildi içerisi. Meyhanede, önünde bir bardak bira, öyle oturan tüccar olsa gerek, hafiften sarhoş bir müşteriyle, onun peykede uyuklayan iyice sarhoş, redingotlu, iriyarı, ak sakallı arkadaşı kalmıştı. İriyarı olanı arada uyanır gibi oluyor, peykeden kalkmadan kollarını iki yana açıyor, parmaklarını şakırdatarak, bedeninin üst bölümünü hoplatarak, sözlerini anımsamaya çalıştığı saçma bir şarkı söyleyerek oynamaya başlıyordu:

Bütün yıl okşadım durdum karımı,
Bütütütün yıl okşadım durduum karımııı...

Çok geçmeden gene dalıyor, uyanınca bu kez başka bir şarkıya başlıyordu:

Podyaçeska'dan geçerken,
Eski sevgilime rastladım...

Ne var ki onun bu mutluluğunu paylaşan yoktu. Sessiz arkadaşı onun bu taşkınlığını düşmanca, kuşkuyla izliyordu. Emekli memura benzeyen biri daha vardı. Dip köşede bir masada tek başına oturuyor, önündeki içkisinden arada bir yudum alıyor, çevresinde olup biteni izliyordu. O da biraz sıkıntılıydı sanki.

II

Kalabalığa alışık değildi Raskolnikov. Yukarıda söylediğim gibi, özellikle son zamanlarda insanlardan iyice kaçır olmuştu. Ama şimdi ansızın bir şey insanlara doğru itmeye başlamıştı onu. Ruhunda yepyeni bir oluşum gerçekleşmişti sanki. Bir yandan da in-